

שיטת רס"ג בקידוש החודש¹

בסיס הלוח שלנו בשיטה שהושכחה

אריה שטרן

רקע כללי

אם נסתכל על השמש כמקיפה את הארץ בסיבוב שנתי, ואת הירח כמקיף את הארץ במסלול חדשי, אזי המסלול של השמש בשמים נקרא מילקה, והירח גם הוא נע במסלול החודשי שלו בקירוב באותו מסלול, אולם יותר קרוב לכדור הארץ. לשמש לוקח כ-365 ימים להשלים את מסלולה השנתי. אם נגדיר את הנקודה שהשמש נמצאת בה באביב כנקודת הייחוס שלנו, אזי פעם בחדש המרחק של השמש והירח מאותה נקודה, שווה² ורגע זה נקרא ה"מולד האמיתי". בשעת המולד החלק של הירח שמופנה כלפי השמש נסתר מעינינו, ולכן איננו רואים כלל את הירח. לאחר המולד הירח מתחיל להתרחק מהשמש וכעבור כ-24 שעות הוא נמצא במרחק מספיק מהשמש כדי שנוכל לראותו³. הפרש הזמן בין מולד למולד אינו קבוע והוא כעשרים ותשע וחצי יום.

הפרש הזמן בין מולד למולד אינו קבוע, אולם ממוצע ההפרשים הוא קבוע, וחכמים קבעו אותו ל-כט יום, יב שעות ותשצג חלקים (כ- $\frac{3}{4}$ שעה), כאשר חלק הוא $\frac{1}{1080}$ משעה (3 ו $\frac{1}{3}$ שניה), והוא נקרא ה"חודש האמצעי" (ממוצע). ההפרש בין המולד האמצעי שהוא המולד הנקבע לפי מידת החודש האמצעי למולד האמיתי יכול להיות עד

¹ מאמר זה התפרסם לראשונה ב"תחומין" כרך כ"ג (תשס"ג) עמ' 287-297. המאמר מבוסס על ברורי הלכה שנכתבו לברור הלכה למסכת ראש השנה. המסקנות של מאמר זה הם על דעת הכותב בלבד. המקורות מספרות הגאונים הם יקרי המציאות, ולכן ההפניות אליהם נעשו בעזרת אוצר הגאונים לראש השנה ותורה שלמה מאת הרב מנחם כשר לפרשת בא. הרב כשר כתב נספח מיוחד לפרשת בא המיוחד לנושאי עיבור השנה, ההפניות לפרקים בתו"ש בהמשך המאמר מתייחסות לפרקים בנספח האמור. ההפניות לפרקים ברמב"ם הם לרמב"ם בהלכות קידוש החדש.

הקורא המעוניין להעמיק בחלק האסטרונומי של הנושא, מופנה למאמרו של יעקב לוינגר בתחומין יד, חיזוי הראיה של הירח החדש, ולמקורות המופנים שם. וכן למאמרו של יצחק סטרוד בתחומין טו, המולד האמיתי הבסיס לקביעת ראשי חדשים.

² בזמן ליקוי חמה, השמש הירח וכדור הארץ נמצאים בדיוק בקו ישר אחד, והירח מסתיר את השמש מכדור הארץ. ליקוי חמה חל תמיד בסמיכות לזמן המולד.

³ כמבואר ברמב"ם פ"א מהלכות קידוש החדש הל"ג.

14 שעות. ההפרש בין היום בשבוע והשעה שחל בו מולד אמצעי של חדש אחד ליום שיחול בו המולד האמצעי של החדש הבא הוא יום אחד יב שעות ותשצג חלקים, וסימנך אי"ב תשצג. כגון אם המולד של חדש תשרי חל ביום שבת בשעה 12 בצהריים, אזי מולד מרחשוון יחול אור ליום ב' שעה 12 בלילה ועוד תשצג חלקים.

מהאמור לעיל נובע שארכו של חדש יכול להיות 29 או 30 יום. חדש בן 29 יום נקרא חדש חסר, וחדש בין 30 יום נקרא חדש מלא, ובדרך כלל אמור להיות חדש אחד מלא וחדש אחד חסר. סך הימים בשנת לבנה - 12 חדשי לבנה - הוא $30*6 + 29*6 = 354$ כך שנוצר הפרש של כ 11 יום בין שנת החמה לשנת הלבנה. בזמן שקידשו ע"פ ראייה ב"ד היה מחליט האם השנה תהיה מעוברת, בחשבון שלנו קיים מחזור של 19 שנה שמתוכו השנים ג, ו, ח, יא יד, יז ויט הם מעוברות והיתר פשוטות, כאשר מטרת העיבור היא להשוות בין שנת החמה לשנת הלבנה. במאמר זה נדון בקדוש החדש ולא בעיבור שנה.

שיטת הרמב"ם

כתב הרמב"ם בפירושו המשניות מסכת ראש השנה פ"ב מ"ו:

"ואני תמיה מאדם יכחיש הראות ויאמר כי דת היהודים אינה בנויה על ראית הלבנה אלא על החשבון בלבד, והוא מאמין אלו הכתובים כולם ואני רואה שהרואה זה אינו מאמינו אלא היתה דעתו בזה המאמר להשיב אחר בעל דינו באי זה צד יזדמן לו בשקר או באמת כיון שלא מציל נפשו מהכרח הויכוח..."

מפשט המשניות במסכת ראש השנה, מוכח שקידוש החודש נעשה ע"פ הראיה - כזה ראה וקדש⁴ - כמבואר במשנה שעליה מוסב פירושו של הרמב"ם, "כיצד בודקים את העדים זוג שבא ראשון בודקים אותו ראשון ומכניסים את הגדול שבהם ואומרים לו כיצד ראית את הלבנה? לפני החמה או לאחר החמה, לצפונה או לדרומה, כמה היה גבוה ולאין היה נוטה וכמה היה רחב אם אמר לפני החמה לא אמר כלום ואחר כך היו

⁴ ר"ה דף כ ע"א.

מכניסים את השני ובודקין אותו אם נמצאו דבריהם מכוונים עדותן קיימת". פשטות המשנה היא שאם העדות התקבלה מקדשים את החודש ביום ל' לחדש הקודם, ואם לאו ראש חדש נקבע ביום שלושים ואחת לחדש הקודם, כמבואר במשנה ז "ראש בית דין אומר מקודש וכל העם עונין אחריו מקודש מקודש בין שנראה בזמנו בין שלא נראה בזמנו מקדשין אותו ר' אלעזר בר צדוק אומר אם לא נראה בזמנו אין מקדשין אותו שכבר קידשוהו שמים" ונפסקה הלכה כר' אלעזר ברבי צדוק. עדות החדש חשובה עד כדי כך שהעדים מחללים את השבת כדי לבוא ולהעיד כפי שנלמד בפרק א משנה ה "בין שנראה בעליל בין שלא נראה בעליל מחללין עליו את השבת".

בזמן הזה אין לנו קידוש החדש ע"פ ראייה אלא ע"פ החשבון, וכך כתב הרמב"ם בפ"ה מהלכות קידוש החדש:

הלכה א

כל שאמרנו מקביעות ראש החדש על הראייה ועיבור השנה מפני הזמן או מפני הצורך, אין עושין אותו אלא סנהדרין שבארץ ישראל או בית דין הסמוכים בארץ ישראל שנתנו להן הסנהדרין רשות, שכך נאמר למשה ולאחרן החדש הזה לכם ראש חדשים ומפי השמועה למדו איש מאיש ממה רבינו שכך הוא פירוש הדבר עדות זו תהיה מסורה לכם ולכל העומד אחריהם במקומם, אבל בזמן שאין שם סנהדרין בארץ ישראל אין קובעין חדשים ואין מעברין שנים אלא בחשבון זה שאנו מחשבין בו היום.

הלכה ב

ודבר זה הלכה למשה מסיני הוא, שבזמן שיש סנהדרין קובעין על הראייה ובזמן שאין שם סנהדרין קובעין על חשבון זה שאנו מחשבין בו היום ואין נזקקין לראייה, אלא פעמים שיהיה יום שקובעין בו בחשבון זה הוא יום הראייה או קודם לו ביום או אחריו ביום, וזה שיהיה אחר הראייה ביום פלא הוא ובארצות שהן למערב ארץ ישראל.

הלכה ג

ומאימתי התחילו כל ישראל לחשב בחשבון זה, מסוף חכמי תלמוד בעת שחרבה ארץ ישראל ולא נשאר שם בית דין קבוע, אבל בימי חכמי משנה וכן בימי חכמי תלמוד עד ימי אביי ורבא על קביעת ארץ ישראל היו סומכין.

הלכה יג

זה שאנו מחשבין בזמן הזה כל אחד ואחד בעירו ואומרין שראש חדש יום פלוני ויום טוב ביום פלוני, לא בחשבון שלנו אנו קובעין ולא עליו אנו סומכין, שאין מעברין שנים וקובעין חדשים בחוצה לארץ, ואין אנו סומכין אלא על חשבון בני ארץ ישראל וקביעתם, וזה שאנו מחשבין לגלות הדבר בלבד הוא, כיון שאנו יודעין שעל חשבון זה הן סומכין אנו מחשבין לידע יום שקבעו בו בני ארץ ישראל איזה יום הוא, ובקביעת בני ארץ ישראל אותו הוא שיהיה ראש חדש או יום טוב, לא מפני חשבון שאנו מחשבין.

בספר המצוות עשה קנג, מצוות קידוש החדש, כתב הרמב"ם :

"... אבל מצווה זו לא יעשה אותה לעולם אלא בית דין הגדול לבד ובארץ ישראל לבד, ולכן בטלה הראיה אצלנו בהעדר בית הדין הגדול, כמו שבטל אצלנו הקרבנות בהעדר המקדש, ולזה כווננו וטעו המינים הנקראים קראים, וזה שורש שלא יודו גם כן זולתי מכלל הרבנים והולכים עמהם באפילה חשיכה.

ודע שחשבון זה שנמנה אותו היום ונדע בו ראשי חדשים והמועדים אי אפשר לעשותו אלא בארץ ישראל לבד ....

ובכאן שורש גדול משרשי האמונה, לא ידעו ולא יתבונן במקומו אלא מי שדעתו עמוקה, וזה שהיותינו היום בחוצה לארץ מונים במלאכת העיבור שבידינו ואומרים שזה היום ראש חדש וזה היום יום טוב, לא מפני חשבוננו נקבענו יום טוב בשום פנים, אבל מפני שבית דין הגדול שבארץ ישראל כבר קבעו זה היום ראש חדש או יום טוב, ומפני אומרם שהיום ראש חדש או יום טוב יהיה ר"ח או יו"ט, בין שהיתה פעולתם זו בחשבון או בראיה, כמו שבא בפירוש (ראש השנה דף כה) אלה מועדי ה' מקראי קדש אשר תקראו אתם - בין בזמן בין שלא בזמן, אין לי מועדות אלא אלו, כלומר שיאמרו הם שהם מועדות אפילו אנוסין אפילו מוטעין אפילו שוגגין כמו שבאה הקבלה, ואמנם אנו נחשב היום שקבעו הם רוצה לומר בני ארץ ישראל בו ראש חדש, כי במלאכה הזאת בעצמה מונין וקובעין לא בראיה ועל קביעותם נסמוך, לא על חשבוננו, אבל חשבוננו לגילוי מילתא בעלמא, והבן זה.

ואני אוסיף לך ביאור, אילו הנחנו דרך משל שבני ישראל יעדרו מארץ ישראל, חלילה לא-ל מעשות זאת כי הוא הבטיח שלא ימחה אותות האומה מכל וכל, ולא יהיה שם בית דין ולא יהיה בחוצה לארץ בית דין שנסמך בארץ, הנה חשבוננו זה לא יועילנו כלום בשום פנים, לפי שאין לנו לחשב חדשים ולעבר שנים בחוצה לארץ, אלא בתנאים הנזכרים, כמו שבארנו כי מציון תצא תורה."

לסכום דעת הרמב"ם :

1. כשיש בית דין הגדול, מצווה לקדש ע"פ ראיה.
2. כשאין בית דין הגדול, אין מקדשין את החדשים ע"פ הראיה אלא קובעים אותם ע"פ חשבון.

3. גם חישוב זה אינו נעשה אלא בארץ ישראל⁵. ובחז"ל אם יודעים את הכללים שמשמשים בהם בני ארץ ישראל אפשר לקבוע על פיהם את החדשים והמועדים.
4. אולם, תוקף החשבון בחז"ל הוא רק בגלל התאמתו לחשבון שנעשה בארץ ישראל.
5. ומכאן, אם יהיה מצב היפותטי, שלא יהיה כלל ישוב בארץ ישראל, או בית דין שנסמך בארץ ישראל וירד לחז"ל, יבטלו המועדים.

הרמב"ם מסביר שיש שתי גישות מוטעות, גישת הקראים הסוברים שגם בזמן הזה צריך לקדש ע"פ ראייה, וגישת הרבנים ההולכים באפילה, שמסתבר שכוונתו לאותם רבנים שטענו שאין כלל קידוש ע"פ ראייה. גם בזמן שקידשו ע"פ הראיה בית דין הסתייעו בחשבון, כדי לקבוע חדשים, כגון בזמן שהלילות בתחילת החדש במספר חדשים רצופים היו מעוננים ואי אפשר היה לראות את הירח כמבואר בהלכות קדוש החדש פרק יח הלכה ח:

"אלא הקבלה שביד החכמים איש מפי איש מפי משה רבינו כך היא, שבזמן שלא יראה הירח בתחלת החדשים חדש אחר חדש, בית דין קובעין חדש מעובר משלשים יום וחדש חסר מתשעה ועשרים יום, וכן מחשבין וקובעין חדש מעובר וחדש חסר בקביעה לא בקידוש, שאין מקדשין אלא על הראייה, ופעמים עושין מלא אחר מלא או חסר אחר חסר כמו שיראה להם מן החשבון⁶."

אולם אם נראה הירח, חייבים לקדש את החדש כמבואר שם בהל"א:

"וכן זה שאמרו חכמים שמעברין את החדש לצורך הוא בחדשים אלו שמעברין אותן לפי חשבון

⁵ במשך חכמה פרשת בא ד"ה החדש הזה לכם הסביר את שיטת הרמב"ם שהלמ"מ היא שאם יש סנהדרין חיבים לקדש בפניהם ע"פ ראייה, ואם יש ב"ד סמוך הרשות בידו לקדש או ע"פ ראייה או ע"פ חשבון, וכשאינו ב"ד סמוך חייבים לקדש ע"פ חשבון, ומה שכתב הרמב"ם שאנו סומכים על חשבון בני א"י, הרמב"ם הולך לשיטתו שבני א"י יכולים לחדש את הסמיכה כמבואר בפ"ד מסנהדרין הלי"א, וא"כ לכלל ישראל היושבים בארץ ישראל יש כח של סמוכים, ולכן חשבונם הוא המחייב. וזוהי שיטת מהר"י בירב שעל פיה הוא רצה לחדש את הסמיכה. ההנחה של התירוץ היא שמעיקר הדין צריך ב"ד סמוכים, כמו שהגמרא אומרת בדף כב ע"א, עדות זו תהיה מסורה לכם, ובב"ב דף קכא ע"א נאמר שלקביעת מועדים צריך מומחים, אלא שאם אין ב"ד סמוכים, לכלל ישראל יש כח של בית דין סמוכים. ובזה מובן גם שאם יש בית דין סמוך בחז"ל סובר הרמב"ם שהוא יכול לקבוע חדשים, אבל כשאין כלל בית דין סמוך צריך קיום יישוב בארץ ישראל שיש לו את כח הסמוכים.

בדברי הרמב"ם יש אפשרות פרוש אחרות, ועיין בבירור הלכה למסכת ראש השנה דף כ ע"א ציון א, אולם לעני"ד זו המסתברת ביותר.

⁶ מקורו של הרמב"ן הוא בתוספתא ערכין פ"א הל"ד.

ועושיין אחד מלא ואחד חסר, ויש להם לעבר חדש אחר חדש או לחסר, בזה הוא שמעברין לצורך מפני שלא נראה הירח בזמנו, אבל בעת שיראה הירח בזמנו שהוא תחלת היותו נראה אחר שנתקבץ עם השמש מקדשין לעולם ואי אפשר לא לדחות ולא לעבר." ⁷

כללי החשבון שאנו נוהגים בהם, כפי שמגדירים הרמב"ם בפרק יא מהלכות קידוש החדש הל"ד, הם פשוטים ביותר, "אבל זה החשבון שמחשבין בזמן שאין שם בית דין לקבוע על הראייה שאנו מחשבין בו היום אפילו תינוקות של בית רבן מגיעין עד סופו בשלשה וארבעה ימים." הרמב"ם מנגיד את הכללים האלו מול החישובים המסובכים של אפשרות ראית הלבנה, שבית דין הגדול היו מחשבין בזמן שקידשו ע"פ הראיה, כדי לוודא האם עדות העדים שראו את החדש, יכולה להיות עדות אמיתית או שהיא עדות שקר.

החשבון שלנו מסתמך על המולד האמצעי, שבעקרון ראש השנה, שהוא א תשרי נקבע ביום המולד האמצעי, וארבע כללי דחיות, שני כללים עיקריים ושני כללים נגזרים. הכללים העיקריים הם:

1. "לא אדו ראש", כלומר שראש השנה לא יחול בימים ראשון רביעי וששי. ואם המולד נפל באחד הימים האלו, ר"ה נדחה ליום שאחריו. ⁷ בהמשך המאמר יוסבר מדוע איננו מעוניינים שר"ה יחול בימי אדו.

2. דחית מולד זקן, כלומר שאם המולד נפל ביום שראוי להיות ראש השנה, מחצות היום ואילך, ראש השנה נדחה ליום הבא שראוי להיות ראש השנה, כגון אם המולד חל ביום ה' ויח שעות (= חצות היום), ראש השנה נדחה לשבת. ⁸

מכיוון שחישוב החדש אמור להתבצע בכל תפוצות ישראל, על הכללים להיות פשוטים ביותר, ולכן קבעו מסדרי הלוח שבדרך כלל יהיה חדש אחד חסר וחדש אחד מלא, כאשר תשרי מלא, טבת חסר, שבט מלא וכ"ו עד אלול שהוא חסר. ומרחשוון וכסלו, יש שנים שהם כסדרם, כלומר מרחשוון חסר וכסלו מלא, יש שנים ששניהם מלאים ויש שנים ששניהם חסרים, ולכן אורך שנה פשוטה הוא בין 353 ל 355 יום (אם השנה היא כסדרה, אזי ישנם בשנה כזאת ששה חדשים מלאים וששה חדשים חסרים -

⁷ הכלל של לא אדו פסח נגזר מהכלל הזה, כי היום הראשון של פסח, מקדים - בימי השבוע - ביומיים את ראש השנה. ע"פ הכלל הידוע של את בש גר, ביום בשבוע שחל היום השלישי של פסח, יחול ראש השנה שלאחריו.

⁸ יצחק סטרוד במאמרו שצוין בהערה 1 מסביר מדוע אם המולד האמצעי חל אחר חצות, דוחים את ראש החדש.

$354 = 30 * 6 + 29$, אם מרחשוון וכסלו מלאים אורכה 355 יום ואם הם חסרים (353 יום), למרות שהגמרא בערכין ט ע"ב אומרת במפורש שאורך שנה פשוטה יכול להיות בין 352 יום ל 356 יום. בחשבון שלנו חדש העיבור, אדר א, תמיד מלא, ולכן אורך שנה מעוברת הוא בין 383 ל 385 יום. שני הכללים הנגזרים מהאמור לעיל הם:

3. אם המולד בשנה פשוטה חל ביום ג' ט' שעות ורד חלקים, ר"ה נדחה ליום ה'. הסבה היא שהמולד של השנה שאחריה יחול בחצות יום השבת⁹ ולכן לפי כלל 2 ידחה ליום ב שאחריו, במקרה כזה אורך השנה יהיה 356 יום בניגוד לאמור לעיל. אבל אם ראש השנה נדחה ליום ה' אורך השנה יהיה 354 יום.

4. אם חל מולד תשרי, בשנה שאחר שנה מעוברת, ביום ב טו שעות ותקפט חלקים, ר"ה נדחה ליום ג'. הסבה היא שהמולד לפניו חל ביום ג בחצות היום¹⁰, ור"ה נדחה ליום ה' לפי כלל 2, ואם ראש השנה יהיה ביום ב' אורך השנה יהיה 382 יום, פחות מהמינימום שקבעו מסדרי הלוח לשנה מעוברת, ולכן ר"ה נדחה ביום.

לדעת הרמב"ם בזמן שקידשו ע"פ הראיה ראש השנה היה יכול לחול בכל אחד מימות השבוע, ויום כיפור בצמוד לשבת, כי הרמב"ם בפ"א מהלכות תמידין ומוספין הל"ח כתב שחלבי שבת אינם קרבים בלילי יו"כ, כלומר שיו"כ יכול לחול במוצ"ש, וכן בפ"ה מהלכות שבת הכ"א פסק הרמב"ם שאין תוקעים ביו"כ שחל בע"ש לציין את כניסת השבת, ושאין מבדילים ביו"כ שחל במוצ"ש, ומשמע ששיטת הרמב"ם היא שבזמן שמקדשים ע"פ ראייה אין מתחשבים בדחיות.

רמזים לאפשרויות אחרות

למדנו בגמרא במסכת ערכין דף ט עמוד ב:

"אחרים היא; דתניא, אחרים אומרים: אין בין עצרת לעצרת ואין בין ראש השנה לר"ה אלא ארבעה ימים בלבד, ואם היתה שנה מעוברת - חמשה.... א"ל רב אדא בר אהבה לרבא: אחרים מנינא אתא לאשמועינן? הא קמ"ל, דלא בעינן מצוה לקדש ע"פ הראיה."

⁹ ההפרש המצטבר של אי"ב תשצ"ג בשנים עשר חדש הוא ד' ימים ח' שעות ותתעו חלקים.
¹⁰ ההפרש המצטבר של אי"ב תשצג בשלושה עשר חדש הוא ה' ימים כא שעות ותקפט חלקים.

נאמרה פה דעת אחרים (= ר' מאיר) שאורך שנה פשוטה הוא 354 יום, כאשר חדש אחד מלא וחדש אחד חסר, (השארית של 354 בחילוק ב 7 היא 4) - פרט למספר חריגים שנאמרו שם בגמרא - והגמרא מדגישה בפירוש שלדעת אחרים אין מצווה לקדש ע"פ הראיה. בספר בית ישי סימן כט הקשה על הרמב"ם, היאך הרמב"ם תקף בכזו חריפות את הסוברים שאין מקדשים את החדש ע"פ הראיה, הלא אחרים סוברים כך.

למדנו במסכת ראש השנה דף כ ע"א :

"כי אתא עולא אמר : עברוה לאלול. אמר עולא : ידעי חברין בבלאי מאי טיבותא עבדינן בהדיהו! מאי טיבותא? עולא אמר : משום ירקיא, רבי אחא בר חנינא אמר : משום מתיא"

עולא הגיע לבבל והעיד לבני בבל שבארץ ישראל עברו את חודש אלול, והוסיף שע"י העיבור נעשתה טובה לבני בבל, שע"י דחית ראש השנה יום הכפורים הופרד משבת, ונחלקו אמוראים מהי הטובה בדחיית ראש השנה, האם מפני כבוד המת, שאם יום כפור סמוך לשבת וימות מת ביום הראשון מבין השנים, תדחה קבורתו ביומים ויבא להסרית, או כדי שימצאו ירקות טריים בשבת שלמחרת יום הכפורים. בגמרא שם, ובראשונים הדיון מסתעף יותר, אולם נאמר בפירוש שישנן סיבות שבגללן דוחים את ראש חדש, מהיום שהיה צריך להיות בו ע"פ הראיה.

ובהמשך הסוגיא הקשתה שם הגמרא על עולא שאמר שמעברים את החדש לצורך :

"איני? והתני רבה בר שמואל : יכול כשם שמעברין את השנה לצורך - כך מעברין את החדש לצורך? תלמוד לומר החדש הזה לכם ראש חדשים - כזה ראה וקדש. אמר רבא : לא קשיא ; כאן - לעברו, כאן - לקידשו. והכי קאמר : יכול כשם שמעברין את השנה ואת החדש לצורך - כך מקדשין את החדש לצורך? תלמוד לומר החדש הזה לכם, כזה ראה וקדש. וכי הא דאמר רבי יהושע בן לוי : מאיימין על העדים על החדש שנראה בזמנו לעברו, ואין מאיימין על העדים על החדש שלא נראה בזמנו לקדשו."

ובהמשך :

"איני? והא שלח ליה רבי יהודה נשיאה לרבי אמי : הווי יודעין שכל ימיו של רבי יוחנן היה מלמדנו : מאיימין על העדים על החדש שלא נראה בזמנו לקידשו, אף על פי שלא ראוהו - יאמרו ראינו! - אמר אביי : לא קשיא ; הא - בניסן ותשרי, הא - בשאר ירחי."

בסוגיא שם ישנן שיטות ראשוניות רבות ועיין בבירור הלכה למסכת ראש השנה כ ע"א ציון ב ג. אולם לכל השיטות יתכן ויהיו מקרים שבית דין ינסו לפסול את העדים שבאו להעיד על החדש כדי שיוכלו לעברו, או שאפילו יביאו עדים כדי שיעידו על ירח שלא נראה, כדי לקדש את החדש! הרמב"ם עצמו בהלכות קדוש החדש פרק ג הלט"ו - הלי"ח פירש אחרת את הסוגיא, שמדובר שכבר עברו את החדש ואח"כ באו עדים שראו את הירח בליל ל' שאז מנסים לפסול את העדות, כדי לא לקדש את החדש למפרע, אולם אם באו עדים ביום ל' ב"ד חייבים לקדש את החדש ע"פ עדותם. אך פשט הסוגיא, וכן משמע מהראשונים שם שמדובר ביום ל' עצמו¹¹.

מהראיות שיובאו לקמן, ניתן לומר שפשט המשניות ורוב הסוגיות הוא אכן כהרמב"ם, אולם מקריאה בין השיטים, נרמזת שיטה נוספת.

שיטת רס"ג ורבנו חננאל

שיטת רס"ג ורבנו חננאל היא השיטה שהרמב"ם בקר בכזו חריפות. מקורות רבים לשיטה זו מובאים באוצר הגאונים לראש השנה, ואלו מקורות שלא היו ידועים לחכמי ישראל עד דורות מאוחרים, אולם השיטה הזו הובאה בפירוט רב בפירוש רבנו בחיי על התורה, שהיה ספר נפוץ ביותר במשך הדורות,¹² ולמרות זאת נראה שחכמי ישראל לדורותיהם כמעט ולא התייחסו לשיטה זו.

¹¹ הרמב"ם מפרש גם את הדחיות שבחשבון שלנו אחרת, וכך כתב רמב"ם הלכות קדוש החדש פרק ז הלכה ז:

"ומפני מה אין קובעין בחשבון זה בימי אד"ו, לפי שהחשבון הזה הוא לקיבוץ הירח והשמש בהלכות האמצעי לא במקום האמתי כמו שהודענו, לפיכך עשו יום קביעה ויום דחיה כדי לפגוע ביום הקבוץ האמתי, כיצד בשלישי קובעין ברביעי דוחין, בחמישי קובעין בששי דוחין, בשבת קובעין באחד בשבת דוחין, בשני קובעין".

ביאור דבריו הוא שדוחים את ראש השנה כדי להתקרב יותר למולד האמיתי, ובהשגות הראב"ד הקשה הן על עצם הנימוק של הרמב"ם והן על נתינת טעם אחר לדחיות, שלא כטעם בגמרא: "אך כשפגעתי בדבר הזה שכתב נפלא בעיני הפלא ופלא, ואם יהיה המולד בבגה"ז על הדרך האמצעי למה לא ידחה למחרתו אל המולד האמיתי, ולדבריו אין ראוי לעולם לקובעו ביום מולדו ומה חטא אד"ו שלא יהיה בו המולד לעולם באמיתי ולעולם ידחה ומה זכה בגה"ז שיהיה בו ולא ידחה, ואנו קבלנו דחיית אד"ו משום יום ערבה שלא יבא בשבת ומשום יום הכיפורים שלא יבא לא בערב שבת ולא במוצאי שבת, ודחיית בד"ו משום אד"ו, והוא בעיני כמתעתע".

איך שלא נסביר את הרמב"ם, מוכח שהרמב"ם העדיף להסתמך על טעם אסטרונומי ולא על הטעמים שנאמרו בגמרא.

¹² עיין במקורות שמביא הרב שעוועל בהקדמתו לפירוש רבנו בחיי הוצאת מוסד הרב קוק.

כתב רבנו בחיי בפרשת בא (יב ב) בשם רבנו חננאל שקביעות החדשים מהתורה היא ע"פ חשבון ולא ע"פ ראייה, ובימי צדוק ובייתוס קלקלו הצדוקים ואמרו שהחשבון אינו נכון, לכן תקנו חכמים לקדש ע"פ הראיה כדי להראות שהחשבון והראיה תואמים, אולם גם כשקידשו על פי הראיה היו מקפידים לשמור על החשבון ועל הדחיות של לא אדו ראש ולא בדו פסח. ראיותיו הם:

1. כשישראל היו במדבר הענן כסה אותם ביום ובלילה ולא ראו שמש וירח ובודאי שקבעו חדשים ע"פ ראייה ולא ע"פ חשבון.
2. מה שנאמר בדברי הימים א פרק יב פסוק לב 'ומבני יששכר יודעי בינה לעתים' ונדרש בבראשית רבא פרשה עב לעיבורים, שיודעים לחשב מועדות, והראיה אינה צריכה חכמה אלא רק החשבון.
3. שדוד אמר (שמואל א כ, ה) שמחר חדש והוא ישב עם המלך, ואם קידשו ע"פ הראיה כיצד ידע דוד שמחר יהיה ראש חדש.
4. ועוד שכתוב שם 'ויהי ממחרת החדש השני' שמשמע שנהגו שני ימים ראש חדש כמו שאנו נוהגים היום. לשיטת רבנו חננאל צריך לומר שמתו שהחלו לקדש ע"פ הראיה בטלו את היום הראשון של ראש חדש, והתייחסו ליום ל' כספק ראש חדש, או כספק יום טוב בראש השנה עד שיבואו עדים¹³.
5. בגמרא ראש השנה דף כה ע"א מובא שפעם היו השמים מעוננים ונראית דמות לבנה בעשרים ותשעה לחדש והיו העם סבורים לומר שהיום ר"ח ובקשו ב"ד לקדשו, וענה להם ר"ג שהוא מקובל מבית אבא שאין חדשה של לבנה פחות מכט יום יב שעות ותשצג חלקים. ומסביר רבנו חננאל שר"ג ענה להם שאין הראיה עיקר אלא החשבון, וע"פ החשבון צריך לעבר את החדש. וכוונת רבנו חננאל שאם אין הולכים אחר החשבון הרי יתכן שהמולד האמיתי יקדים את האמצעי ויראו את החדש מוקדם יותר בפחות

¹³ לדעת רבנו חננאל מובן הנוהג שלנו לנהוג יומים ראש חדש כשהחדש הקודם היה מלא, כי לדעת הרמב"ם תמוה מדוע אנו נוהגים יומים ראש חדש, הלא בזמן הבית היו ממתינים לעדים ביום ל' ואם לא הגיעו עדים היו קובעים את ראש חדש ליום לא, וביום ל' לא נהגו שום דין של ראש חדש. הרמב"ם עצמו מנמק את הנוהג שלנו בפ"ח מהלכות קידוש החדש הל"ד:

"יום שלשים לעולם עושין אותו ראש חדש בחשבון זה, אם היה החדש שעבר חסר יהיה יום שלשים ראש חדש הבא, ואם יהיה החדש שעבר מלא יהיה יום שלשים ראש חדש הואיל ומקצתו ראש חדש, ויהיה תשלום החדש המלא שעבר, ויהיה יום אחד ושלשים ראש החדש הבא וממנו הוא המנין, והוא יום הקביעה, ולפיכך עושין ראשי חדשים בחשבון זה חדש אחד יום אחד בלבד וחדש אחד שני ימים." נראה מהרמב"ם שהסבה היא שהמולד בדרך כלל נופל ביום הראשון של ראש חדש ולכן הוא כבר נחשב ראש חדש, ועדיין צריך להבין מדוע זו סבה ליומיים ראש חדש.

מהשיעור שר"ג ציין, ומה ענה להם ר"ג, אלא שר"ג ענה להם שהעיקר הוא החשבון, ואפילו לסתור את הראיה.

6. במשנה ראש השנה דף כה ע"ב נאמר שאע"פ שראוהו כל ישראל ביום אם לא הספיקו ב"ד לומר מקודש, אעפ"כ מעברים אותו, ואלו לא היו סומכים על החשבון היאך אפשר לעבר את החדש אחר ראית הלבנה.

7. במשנה ראש השנה כה ע"א נאמר במשנה שר"ג סמך על עדים שמוכח שהם עדי שקר, כי הם אמרו שראו את הירח החדש בליל ל ולא ראו אותו בליל לא, מה שלא יתכן במציאות, ומזה מוכח שסמך על החשבון ולא על העדים.

רבנו חננאל מדגיש שחק העיבור הוא הלכה למשה, והוא בנוי על החשבון שלנו, אלא שיש רשות ביד בית דין הגדול, לקבוע ולעבר כפי מה שיראה לו ע"פ סוד העיבור. בתורה שלמה פרשת בא, כתב הרב כשר זצ"ל נספח על סוד העיבור, והביא ראיות נוספות לשיטת רס"ג ממגילת ר' אביתר שהיה מתכמי ישיבת ארץ ישראל בתקופת הרי"ף. ומהראיות:

1. שבראש השנה דף כד ע"א דעת ר' אלעזר בר' שמעון היא שאין כלל קידוש החדש, שמוכח שהעיקר הוא החשבון ולא הקידוש.

2. במסכת ראש השנה דף יט עמוד ב"העיד רבי סימאי משום חגי זכריה ומלאכי על שני אדרים, שאם רצו לעשותן שניהם מליאין - עושין, שניהם חסרין - עושין, אחד מלא ואחד חסר - עושין, וכך היו נוהגין בגולה. ומשום רבינו אמרו: לעולם אחד מלא ואחד חסר, עד שיוודע לך שהוקבע ראש חדש בזמנו." ומוכח שידעו מראש מה יהיה אורכם של חדשי אדר, ועל כורחך מפני שסמכו על החשבון.

רבנו חננאל בסוגיא בראש השנה דף כ ע"א כתב שחלילה לחשוב שהטעמים של ירקות וקבורת מתים הם הטעמים שבגללם דוחים את ראש השנה אלא יש מסורת ממשה רבנו מתי דוחים את ראש השנה, אלא שאלו שאינם מודעים לטעמים האמיתיים סוברים שהסבות הם ירקות וכבוד המת. הגמרא בכתובות קיב ע"א דורשת את הפסוק ביחזקאל יג ט"ב "בסוד עמי לא יהיו" זה סוד העיבור, וכפי שמפרש ר' אביתר במגילתו, סוד העיבור נקרא כך מפני שהוא היה מסור ראש הסנהדרין בלבד, ולכן היו

חכמים גדולים מהתנאים שלא ידעוהו¹⁴. באוצר הגאונים למסכת ראש השנה עמוד 33 מביא את דברי רס"ג מהם הטעמים האמיתיים לדחיות שלנו:

1. פסח אינו יכול לחול ביום שני כדי שיום כפור לא יחול ביום ששי, והכהנים לא יוכלו לאכול את קרבן החטאת של יום כפור, לא ביום כפור שהוא צום, ולא בלילה מפני שאי אפשר לבשל בשבת. ולא יתכן שיהיה מצב שקרבן יוקרב ויהיה הכרח שיהיה נותר¹⁵.

2. פסח אינו יכול לחול ביום רביעי, כדי שיום כפור לא יחול ביום א'. אם יום כפור חל ביום א', א"א לקיים תוספת יום כפור בשבת, ומאיך א"א לקיים תוספת שבת ביום כפור, ואם נוסיף על האחד אנו גורעים מהשני ואי אפשר לגרוע לא מיום כפור ולא משבת. טעם זה מתייחס גם למקרה הקודם שיום כפור חל ביום ששי.

3. פסח אינו יכול לחול ביום ששי, כי העומר אינו יכול להיקצר בשבת (!).

מוסיף רס"ג שהמקורות שמשמע מהם שפסח חל בימי בדו ור"ה בימי אדו - כגון המשנה במנחות דף סג ע"ב שהעומר בא בשבת משלש סאין, והמשנה שם בדף צט ע"ב שהבבלים היו אוכלים את שעיר החטאת בשבת שחלה במוצאי יום כפור כשהוא חי- הם היפותטיים בלבד, מה הדין אם פסח חל ביום ששי או אם יום כפור ביום ששי, אולם אף פעם לא אירע מקרה כזה. החידוש של רס"ג הוא ששף שתי הראיות הראשונות מתייחסות לקביעת ראש השנה, קביעות ראש השנה משפיעה כבר על פסח שלפניו, למרות שבזמן שהיה בית דין הגדול, היה אפשר לתמרן שגם אם פסח היה חל בימי בדו ראש השנה לא יחול בימי אדו. רס"ג סובר שבית דין היה צמוד ככל האפשר לחשבון, אלא א"כ היה הכרח גמור.

¹⁴ חשוב להדגיש שר"ח אינו פוסק הלכה כאחרים, הסוברים שאין מצווה לקדש ע"פ הראיה, כי לדעת אחרים אין כלל דחיות וההפרשים בין ראש השנה לראש השנה קבועים. ר"ח סובר שהעיקר הוא החשבון, רק שהחשבון מורכב יותר. שכן בסוכה נד ע"ב כתוב בגמרא שיו"כ יכול לחול במוצ"ש רק אליבא דאחרים שסוברים שאין בין עצרת לעצרת אלא ד' יומי, ואחרים סוברים שאין כלל מצווה לקדש ע"פ הראיה, וכתב שם רבנו חננאל שקי"ל שר"מ לא היה בקי בסוד העיבור, אבל לדין שבקיאים בסוד העיבור, יו"כ אינו יכול לחול במוצ"ש.

¹⁵ לשונו של רס"ג "שאם היה שבת ערב יום הכפורים היו מקריבין קרבן חטאת אשר הכהנים חייבין לאכלה ולא יוכלו לאכלה בו ביום מפני הצום ולא בלילה מפני השבת ולא יוכלו להותיר אותה ליום השלישי שלא תהיה פיגולי" רס"ג משתמש בביטוי פיגול ולא בביטוי נותר, ויתכן שהסבה היא שאם הקרבן מוקרב לכתחילה בידיעה שאי אפשר לאוכלו אלא חוץ לזמנו, הקרבן הוא פיגול מלכתחילה, כמו בכל מחשבת חוץ לזמנו, ולא רק שהוא הופך לנוותר אחר כך שאינו פוסל את הקרבן למפרע. רס"ג אומר את דבריו, למרות שהמשנה במנחות דף צט ע"ב אומרת במפורש שאם יום כפור היה חל ביום ששי הבבלים היו אוכלים את השעיר בשבת כשהוא חי. בפירוש המשניות לרמב"ם שם כתב שמכאן ראייה נגד הסוברים שיום כפור לא יחול ביום ששי, כי המשנה כאן מתארת מעשה שהיה ולא רק מקרה היפותטי.

מבלי להיכנס לדון מעמיק בכל אחת מהראיות, ומה יכול הרמב"ם להשיב לכל אחת מהן, יש קושיה אחת בסיסית על השיטה הזו, והיא מה שכתב בתשבי"ץ ח"א סימן קלד שלחשבוננו יוצא ראש חדש יום או יומיים מוקדם יותר מפי שהיה יוצא אם היו מקדשים על פי הראיה¹⁶, וא"כ קשה לומר שמטרת הקידוש ע"פ הראיה, היא כדי להוכיח את נכונות החשבון. למשל, בשנה זו תשס"ג, ראש השנה ע"פ החשבון יצא בשבת, אולם אם היינו מקדשים ע"פ הראיה היינו צריכים לקבוע את ר"ה ביום שני¹⁷.

ברור שלרס"ג אין לארץ ישראל בקדוש החדש אותה משמעות מרכזית שיש לדעת הרמב"ם, כי את החשבון ניתן לחשב בכל מקום.

שיטות ביניים

קיימות בראשונים שיטות ביניים, הסוברות שיש מצווה לקדש על פי הראיה, אולם מכל מקום התחשבו בגורמים נוספים, כגון ירקיא ומתיא, ולכן גם בזמן שקידשו ע"פ הראיה הקפידו על לא אדו ראש. אין כאן המקום להאריך בשיטות אלו, מהראשונים הסוברים כך נמנים בעל המאור, הראב"ד, רש"י ותוספות. הקורא המעוניין מופנה לברור הלכה במסכת ראש השנה.

ראיה לשיטה זו היא מהירושלמי מגילה פרק א הלכה ב על המשנה שמונה את כל הימים שיד באדר יכול לחול בהם, כולל שני ושבת, אמר ר' יוסה שפורים אינו יכול לחול לא בשני בשבת כי אז יו"כ שלאחריו יצא במוצאי שבת, ולא בשבת כי אז יו"כ שלאחריו יצא בערב שבת. מוכח מהירושלמי שכבר בזמן המשנה, או לפחות בזמנו של ר' יוסה הקפידו כבר על דחית פורים, משום יום כפור שלאחריו. בפשטות הירושלמי הוא ראיה לשיטת רס"ג, כי לאלו הסוברים שקידשו ע"פ ראיה, רק שאת ראש השנה דחו כדי שיום כפור לא יהיה צמוד לשבת, אין הכרח שפורים לא יחול בשני או בשבת,

¹⁶ לעיל הוסבר שניתן לראות את הירח החדש כ 24 שעות אחר המולד, ואם המולד האמצעי חל דקה לפני חצות היום, והמולד האמיתי הקדים אותו ב 14 שעות, עדיין המולד האמיתי חל אחרי תחילת הלילה של ראש חדש, וודאי שאי אפשר לראות את הירח בליל ראש חדש. אמנם הרמב"ם שהובא לעיל בהערה 11 הסביר שזו מטרת הדחיות, אך עדיין ישנם מקרים רבים שלא נוכל לראות את הירח בליל ראש חדש. וכמו שכתב הרמב"ם בפ"ה הל"ב "אלא פעמים שיהיה יום שקובעין בו בחשבון זה הוא יום הראייה או קודם לו ביום או אחריו ביום, וזה שיהיה אחר הראייה ביום פלא הוא ובארצות שהן למערב ארץ ישראל".

¹⁷ זו היתה שנת כתיבת המאמר המקורי. גם השנה, תשס"ו, שראש השנה חל ביום שלישי, אילו היו מקדשים ע"פ ראייה ראש השנה לא היה חל לפני יום רביעי.

כי גם אם פורים חל בימים אלו, עדיין ניתן לדחות או להקדים את ראש השנה. אא"כ נאמר שבזמנו של ר' יוסה כבר קידשו ע"פ החשבון¹⁸.

לגבי התוקף של קביעת חדשים ע"פ חשבון והמקום של ארץ ישראל בחישוב החדש, יש דעות נוספות בראשונים. הדעה החשובה לעניינינו היא דעתו של הרמב"ן בהשגותיו לספר המצוות. הרמב"ן סובר שרבי הלל הנשיא בנו של רבי יהודה הנשיא קדש את כל החדשים מראש עד שיבוא אליהו ונחזור לקדש ע"פ הראיה. ר' הלל קבע את החדשים והשנים מראש בבית דין סמוך ובארץ ישראל, מראש הואיל וראה שעתידה הסמיכה להתבטל.

האם רס"ג האמין בשיטתו ?

לעיל הבאנו את דברי הרמב"ם שרס"ג אמר את דבריו לדחות בס את הקראים. בטענה זו כבר קדמו רב האי גאון שדברי רס"ג הם קנה לדחות בו האפיקורס¹⁹. באוצר הגאונים הובאו מובאות רבות מדברי רס"ג, עם ראיות רבות מהש"ס, ודיונים מפורטים על טענות נגד אפשריות, ונראה שרס"ג אכן אמר את דעתו, לא רק כדי לדחות את הקראים. ניתן להוכיח שרס"ג אמר את דבריו לא רק כדי לדחות את הקראים, שכן הרס"ג בספר המצוות אינו מחלק את המצוות רק לרמח עשה ושסה לא תעשה, אלא מוסיף חלוקה נוספת בין מצוות המוטלות על היחיד, לבין פרשיות המוטלות על הציבור. מצוות קדוש החדש היא במצווה נו מהמצוות המוטלות על היחיד, יחד עם כל החגים, והקשה רי"פ פערלא בבאורו הלא קדוש החדש זו מצווה המוטלת על הציבור וכפי שמוכח מכל הסוגיות כאן, שבית דין הם שמקדשים את החדש, וכפי שנאמר עדות זו תהיה מסורה לכם, וא"כ היה לרס"ג למנות אותה בין הפרשיות המוטלות על הציבור, ונדחק למצוא תרוץ ולבסוף נשאר בצ"ע. אולם לפי מה שהוסבר לעיל, דעת רס"ג היא שאין כלל מצווה לקדש את החדש אלא כל המצווה היא לדעת מתי ראש חדש וע"פ זה לקבוע את כל החגים, וזו מצווה המוטלת על כל יחיד כמו שמירת החגים, אמנם לב"ד יש כוח להתערב ולשנות את המועד לפי הצורך, אולם זה כמו בסכסוך

¹⁸ ועיין בברור הלכה לראש השנה, שהיו זמנים שהקפידו שיום כפור לא יחול בשבת, אך עדיין לא הקפידו שהושענא רבא לא יחול בשבת וממילא ראש השנה יחול במוצאי שבת. בירושלמי משמע שמדובר בשלב הזה, כי ר' יוסה שולל רק את האפשרות שר"ה יחול בימים רביעי וששי, אך אינו שולל את האפשרות שראש השנה יחול ביום א, ופורים ביום ד.

¹⁹ צוטט בתורה שלמה פרק ג.

ממוני שב"ד קובע למי מהמתדיינים שייך הכסף, אולם וודאי שגזל היא מצווה המוטלת על היחיד ולא על הציבור.

האם רס"ג עשה מעשה כשיטתו?

לעיל הובאה דעת הרמב"ם שגם בזמן הזה, חישוב החדש צריך להיעשות בארץ ישראל, וכל החישוב שנעשה בחו"ל הוא רק לגילויי מילתא. לעיל הוסבר שקיים קשר בין מצוות קידוש החדש ע"פ ראייה, לבין העובדה שגם בזמן הזה צריך לחשב את החדשים בארץ ישראל. לפי זה ברור שאם בני ארץ ישראל יחלקו על בני חו"ל בכללי החשבון, בני חו"ל חייבים לקבל את החלטת בני ארץ ישראל. אולם לדעת רס"ג, אם בני חו"ל בטוחים שבני א"י טעו בחשבונם, אינם חייבים לציית להם, (כי אין לנו בית דין גדול שרשאי לסטות מהחשבון) ידוע לנו שרס"ג אכן עשה כשיטתו.

בארץ ישראל בתקופת הגאונים, כל שנה בהושענא רבא ראש הישיבה היה מכריז את מועדי השנה הבאה²⁰. בהושענא רבא תרפ"ב הכריז בנו של ראש ישיבת א"י ר' אהרן בן מאיר - בשם אביו, שמרחשוון וכסלו יהיו חסרים, שפסח יחול ביום א' ור"ה תרפ"ג ביום ג'. ואלו רס"ג טען שמרחשוון וכסלו יהיו מלאים, שפסח יחול ביום ג' ור"ה תרפ"ג ביום ה'²¹. מחלוקתם היתה שהמולד של ר"ה תרפ"ג נפל ביום ג' ט שעות ו 441 חלקים, רס"ג סבר ככלל השלישי לעיל שר"ה נדחה ליום ה' ואלו בן מאיר טען שיש בידו מסורת שיש להוסיף תרמב חלקים - כ 36 דקות - על כל הדחיות, ומולד זקן אינו מחצות היום, אלא מחצות היום ועוד תרמב חלקים, וממילא גם דחית גטרד היא רק כעבור ט שעות ו 846 חלקים (642+204). היתה מחלוקת גדולה עד שרס"ג נצח, ומוכח שרס"ג עשה כשיטתו. לתיאור מפורט של המחלוקת, עיין בתורה שלמה פ"ט ובמאמרו של מ"ד קאסוטו 'על מה נחלקו רב סעדיה גאון ובן מאיר' ב 'רב סעדיה גאון קובץ תורני מדעי', שיצא לאור במלאת 1000 שנה לפטירת רס"ג, הוצאת מוסד הרב קוק ירושלים תשג.

בקובץ הזה עמ' שנג מובאת איגרת מקטע גניזה :

"ובודאי שרבותינו שבבבל בדורות הראשונים היו שולחין ודורשין מרבותינו של

²⁰ ממש כרמב"ם !!! ועיין בתו"ש פרק ה.

²¹ וכתוצאה מכך, לדעת בן מאיר ר"ה תרפד יחול בשבת ואלו לדעת רס"ג יחול ביום ב.

ארץ ישראל קביעת חדשי שנה בשנה, לפי שלא היו בקיאין בסוד העיבור כמותן, לפיכך היו כותבין אליהם. אבל מן שנים רבות כבר עלו כמה חכמים מבבל אל ארץ ישראל ודקדקו עם חכמי ארץ ישראל בסוד העיבור, ופשפשו בו וחפשו עד שנתבוננו בו יפה יפה, וכבר הם קובעים חדשים בבבל זה שנים רבות לבדם"

מה שנלמד מקטע זה הוא, שבזמן הראשון שקידשו ע"פ חשבון, בני בבל היו כל שנה מקבלים את הקביעות של השנה מבני ארץ ישראל, כי הם לא ידעו את סוד העיבור כמו בני ארץ ישראל, אולם בשלב מסוים באו חכמים מבבל לא"י ולמדו היטב את סוד העיבור ומאז בני בבל לא המתינו כל שנה למידע מארץ ישראל, אלא קבעו חדשים לבדם.

הסיכוי שהמולד ייפול באותם תרמב חלקים שנחלקו עליהם רס"ג ובן מאיר, הוא קטן ביותר, בממוצע אחת לשבעים שנה. מאז ימי רס"ג עד ימינו היו 15 שנים שבהם לפי בן מאיר ר"ה היה חל קודם ליום שחל על פי חשבוננו, וכל כלל ישראל נהג ע"פ רס"ג.

סיכום

בקורתנו החרیפה של הרמב"ם הביאה לכך ששיטת הגאונים נשתקעה מלב, אולם כפי שהוכח במאמר זה, שיטת הגאונים היא שיטה שנאמרה בכבוד ראש, הגאונים אכן עשו מעשה כדבריהם, והלוח שלנו מבוסס על שיטת הגאונים²².

המסקנה מרחיקת הלכת ביותר משיטת הגאונים היא שלעתיד לבוא לא יחזרו לקדש ע"פ הראיה, כי כל התקנה לקדש ע"פ הראיה היתה מעין הוראת שעה, והואיל ובטלה בטלה.

²² ניתן גם לקיים את הלוח שלנו ע"פ שיטת הרמב"ן, הואיל ולדעת הרמב"ן הדיון הוא לא מה סוברים בני ארץ ישראל כעת, אלא מה סבר הלל הנשיא כשהתקין את הלוח, ובמחלוקת היסטורית כזו בני בבל אינם משועבדים לבני ארץ ישראל.